

คำนำ (Preface)

ตำรา “กฎหมายประกันภัย: การบูรณาการหลักนิติศาสตร์ นิติเวชศาสตร์ และนิติเศรษฐศาสตร์” เล่มนี้ จัดทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อสถาปนาองค์ความรู้ทางกฎหมายประกันภัยให้มีความทันสมัย ครอบคลุมทั้งมิติทางนิติวิธีดั้งเดิมและนวัตกรรมทางกฎหมายในยุคดิจิทัล โดยมุ่งหวังให้เป็นเอกสารคำสอนและตำราหลักสำหรับนักศึกษาระดับปริญญาตรี สาขาวิชา นิติศาสตร์ (ภาคบัณฑิต) คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ตลอดจนนักทฤษฎี ทนายความ ผู้พิพากษา พนักงานสอบสวน และผู้ประกอบการวิชาชีพในธุรกิจประกันภัย

ความพิเศษของตำราเล่มนี้ มีได้หยุดอยู่เพียงการอธิบายตัวบทกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 20 (มาตรา 861 ถึง 897) หรือกฎหมายว่าด้วยการกำกับดูแลของสำนักงาน คปภ. เท่านั้น หากแต่ได้มีการร้อยเรียงและบูรณาการข้ามศาสตร์อย่างเป็นระบบ ได้แก่

1. **มิตินิติเศรษฐศาสตร์ (Law & Economics)** การวิเคราะห์ทฤษฎีการเฉลี่ยความเสี่ยง (Risk Pooling Theory) กลไกการลดภัยศีลธรรม (Moral Hazard) และดุลยภาพระหว่างเสรีภาพในการทำสัญญากับการคุ้มครองผู้บริโภคตาม พ.ร.บ. ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540 และ พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551
2. **มิตินิติวิทยาศาสตร์และนิติเวชศาสตร์ (Forensic Toxicology & Medicine)** การนำหลักการคำนวณระดับแอลกอฮอล์ย้อนหลัง (Retrograde Extrapolation) ตามประกาศแพทยสภา ที่ 25/2567 และการประเมินการสูญเสียสมรรถภาพของร่างกาย (WPI) มาปรับใช้ในคดีข้อพิพาทชื้อยกเว้น "เมาแล้วขับ"
3. **มิตินิติกฎหมายสมรสตราใหม่และการคุ้มครองสิทธิ** การปรับใช้ทฤษฎีส่วนได้เสีย (Insurable Interest) รองรับ พ.ร.บ. แก๊ซเพิ่มเติม ป.พ.พ. (ฉบับที่ 24) พ.ศ. 2567 (กฎหมายสมรสเท่าเทียม) ตลอดจนมาตรฐานกรมธรรม์ประกันสุขภาพใหม่ (New Health Standard) และนวัตกรรมประกันภัยยุคดิจิทัล เช่น Parametric Insurance, Smart Contracts และ DeFi Cover

ผู้เขียนหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ตำราเล่มนี้จะช่วยสร้างเสริม "ทักษะการคิดเชิงวิเคราะห์และการวินิจฉัยตามนิติวิธี IRAC" ให้แก่ผู้ศึกษาอย่างแท้จริง สมดังเจตนารมณ์แห่งการจัดการเรียนการสอนนิติศาสตร์ยุคใหม่

ผศ.ดร. วีระยุทธ ลาสงยาง

ผู้อำนวยการหลักสูตร และอาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ (ภาคบัณฑิต)

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

กิตติกรรมประกาศ (Acknowledgements)

การจัดทำตำรา “กฎหมายประกันภัย” เล่มนี้สำเร็จลงได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือและการสนับสนุนอย่างดียิ่งจากหลายภาคส่วน ผู้เขียนขอกราบขอบพระคุณและแสดงความตระหนักในคุณค่าดังต่อไปนี้

ขอกราบขอบพระคุณ คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต ที่ได้ให้โอกาสและส่งเสริมการสร้างสรรค์ผลงานทางวิชาการเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของหลักสูตรนิติศาสตร์บัณฑิต (ภาคบัณฑิต) ขอบพระคุณคณาจารย์ประจำคณะทุกท่านสำหรับมิตรภาพคำแนะนำ และกำลังใจที่ดีเสมอมา

ขอกราบขอบพระคุณบูรพาจารย์ทางกฎหมายประกันภัย กฎหมายแพ่ง และนิติวิทยาศาสตร์ทั้งในประเทศและต่างประเทศ ที่ได้สร้างสรรค์องค์ความรู้ เอกสารคำอธิบาย และแนวคำพิพากษาศาลฎีกาอันทรงคุณค่า ซึ่งผู้เขียนได้นำมาอ้างอิงและต่อยอดในตำราเล่มนี้ ตลอดจนขอขอบคุณ สำนักงาน คปภ. และ แพทยสภา ที่ได้เอื้อเฟื้อข้อมูล ระเบียบ ประกาศ และบรรทัดฐานทางวิชาการอันเป็นประโยชน์ยิ่ง

ขอขอบใจ นักศึกษาสาขาวิชานิติศาสตร์ (ภาคบัณฑิต) ทุกรุ่น ที่ได้ร่วมถกเถียง ตั้งคำถาม และแลกเปลี่ยนมุมมองในห้องเรียน ข้อคำถามและประเด็นข้อพิพาทจริงจากผู้เรียนถือเป็นแรงบันดาลใจสำคัญที่ทำให้ผู้เขียนมุ่งมั่นในการออกแบบ "แผนภูมิคิด (Concept Maps), Decision Trees และ โจทย์อุทธรณ์เชิงวิเคราะห์" เพื่อเปลี่ยนเนื้อหาที่ซับซ้อนให้เข้าใจง่ายและนำไปใช้ในวิชาชีพได้จริง

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณครอบครัวอันเป็นที่รักยิ่ง สำหรับความเข้าใจ ความอดทน และกำลังใจที่มอบให้ตลอดช่วงเวลาของการค้นคว้าและเรียบเรียงตำราเล่มนี้ คุณค่าและความดีงามทั้งมวลอันพึงมีจากตำราเล่มนี้ ผู้เขียนขอมอบเป็นเครื่องบูชาคุณแก่ครูบาอาจารย์ และผู้มีพระคุณทุกท่านที่มีส่วนร่วมในเส้นทางวิชาการของผู้เขียนเสมอมา

ผศ.ดร. วีระยุทธ ลาสงยาง

ผู้อำนวยการหลักสูตร และอาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาตรี สาขาวิชานิติศาสตร์ (ภาคบัณฑิต)

คณะนิติศาสตร์ปริทัศน์ พนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต

คำนิยาม (Key Definitions in Insurance Law)

เพื่อให้ผู้ศึกษามีความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกัน ตำราเล่มนี้ได้สรุปและให้คำนิยามศัพท์ทางกฎหมายและวิชาการประกันภัยที่สำคัญไว้ ดังนี้

- **สัญญาประกันภัย (Insurance Contract)** สัญญาซึ่งบุคคลหนึ่ง (ผู้รับประกันภัย) ตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตตงได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่ง (ผู้เอาประกันภัย) ตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย (ป.พ.พ. มาตรา 861)
- **ผู้รับประกันภัย (Insurer)** คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ (ป.พ.พ. มาตรา 862 (1))
- **ผู้เอาประกันภัย (Insured)** คู่สัญญาฝ่ายซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัย และต้องเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัยไว้ (ป.พ.พ. มาตรา 862 (2) ประกอบมาตรา 863)
- **ผู้รับประโยชน์ (Beneficiary)** บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือรับจำนวนเงินอันจะใช้ ซึ่งอาจเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้เอาประกันภัย หรือบุคคลภายนอกก็ได้ (ป.พ.พ. มาตรา 862 (3))
- **ส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย (Insurable Interest)** ความสัมพันธ์ทางกฎหมายหรือทางเศรษฐกิจระหว่างผู้เอาประกันภัยกับวัตถุที่เอาประกันภัย (ทรัพย์สิน ความรับผิดชอบ หรือชีวิต/ร่างกาย) ซึ่งหากเกิดเหตุการณ์อันไม่แน่นอนขึ้นแล้ว บุคคลนั้นจะต้องได้รับความเสียหายหรือเสียประโยชน์ หากปราศจากส่วนได้เสีย สัญญาจะถือว่าไม่ผูกพันคู่สัญญาแต่ประการใด (ตกเป็นโมฆะตาม ป.พ.พ. มาตรา 863)
- **หลักสัจจะอย่างยิ่ง (Principle of Utmost Good Faith / Uberrimae Fidei)** หลักความสุจริตขั้นสูงสุดตามกฎหมายประกันภัย ที่กำหนดหน้าที่ให้ผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยข้อความจริงอันเป็นสาระสำคัญ และห้ามแถลงข้อความเท็จในขณะทำสัญญา หากฝ่าฝืนย่อมทำให้อีกฝ่ายมีสิทธิบอกล้างสัญญาซึ่งเป็นโมฆียะกรรมได้ (ป.พ.พ. มาตรา 865)
- **หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามจริง (Principle of Indemnity)** หลักการในสัญญาประกันวินาศภัยที่มุ่งหมายชดใช้ค่าสินไหมทดแทนเท่ากับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง ณ เวลาเกิดภัย แต่ไม่เกินจำนวนเงินเอาประกันภัย เพื่อบรรเทาความเสียหาย มิใช่เพื่อการแสวงหากำไร (ป.พ.พ. มาตรา 869)
- **การคำนวณย้อนกลับตามเวลา (Retrograde Extrapolation)** หลักเกณฑ์ทางพิษวิทยา นิติเวชศาสตร์ในการคำนวณหาปริมาณแอลกอฮอล์ในเลือด ณ เวลาเกิดอุบัติเหตุ (T_0) จากผลตรวจเลือดจริงในภายหลัง (T_2) โดยใช้อัตราการเผาผลาญมาตรฐาน ($\beta \approx 15-20 \text{ mg\% / ชม.}$) ตามประกาศแพทยสภา ที่ 25/2567

หัวใจของตำราเล่มนี้ (Core Essence & Unique Pedagogy)

“ก้าวข้ามการท่องจำตัวบท ไปสู่การบูรณาการนิติวิธี นิติวิทยาศาสตร์ และนิติเศรษฐศาสตร์เพื่อการแก้ปัญหาในคดีจริง”

หัวใจและนวัตกรรมทางการศึกษาของตำรา กฎหมายประกันภัย ฉบับนี้ ประกอบด้วย 5 ปรากฏการณ์สำคัญ

1. การร้อยเรียงโครงสร้างบทเรียนแบบ 5 ขั้นตอน (Structured Chapter Architecture)

ทุกบทเรียนถูกออกแบบให้ลื่นไหลอย่างเป็นระบบ เริ่มจาก (1) การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ (Legal Dilemma) → (2) การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundation) → (3) การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ (Critical & Comparative Analysis) → (4) การประมวลสรุปและการประเมินผล (Conceptual Map & Decision Trees) → (5) แบบฝึกหัดและโจทย์อุทธรณ์ท้ายบท

2. การบูรณาการหลักนิติเวชศาสตร์เข้ากับบรรทัดฐานศาลฎีกาล่าสุด

ตำราเล่มนี้เป็นตำรากฎหมายประกันภัยเล่มแรก ๆ ที่นำ ประกาศแพทยสภา ที่ 25/2567 เรื่องแนวทางการคำนวณแอลกอฮอล์ย้อนหลัง มาวิเคราะห์ร่วมกับ คำพิพากษาศาลฎีกาล่าสุด (คำพิพากษาศาลฎีกา ลงวันที่ 4 ธันวาคม 2567) เพื่อชี้ให้เห็นข้อจำกัดของการรับฟังพยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ที่ไม่แน่นอนในชั้นศาล

3. การประยุกต์ใช้นิติวิธี IRAC ในการฝึกปฏิบัติด้านคดีความ

มุ่งเน้นสร้างทักษะนักกฎหมายมืออาชีพผ่านการฝึกเขียนคำวินิจฉัยโจทย์อุทธรณ์จริง ตามรูปแบบ IRAC (Issue - Rule - Application - Conclusion) ช่วยให้นักศึกษาสามารถนำสืบ ชี้แจงพยานหลักฐาน และปรับบทกฎหมายได้อย่างแม่นยำ

4. การทรานส์ฟอร์มความรู้ผ่าน Infographics & Decision Trees

เปลี่ยนเนื้อหากฎหมายและสูตรคำนวณที่ซับซ้อน (เช่น การประกันภัยซ้ำซ้อน, การคำนวณย้อนหลัง, ผังการสวมสิทธิ/รับช่วงสิทธิ) ให้เป็นภาพแผนภูมิสรุปขั้นตอน (Decision Flowcharts) เพื่อส่งเสริมการเรียนรู้เชิงทัศน์ (Visual Learning)

5. การก้าวทันกฎหมายใหม่และเศรษฐกิจดิจิทัล

วิเคราะห์ผลกระทบของกฎหมายสมรสเท่าเทียม พ.ศ. 2567 ต่อทฤษฎีส่วนได้เสีย มาตรฐานประกันสุขภาพใหม่ (New Health Standard) ตลอดจนข้อพิพาทเกี่ยวกับ InsurTech Smart Contracts และ Parametric Insurance

สารบัญ

บทที่	หัวข้อย่อย (Subtopics)	หน้า
1	พื้นฐาน ทฤษฎี และลักษณะเฉพาะของสัญญาประกันภัย (ม. 861–862)	1
	1.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ ความแตกต่างระหว่าง "สัญญาประกันภัย" กับ "การพนันขั้นต่อ" และสัญญาประกันความเสี่ยงรูปแบบใหม่ในยุคดิจิทัล	1
	1.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundation & Structural Framework)	4
	1.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ ทฤษฎีการเฉลี่ยความเสี่ยง (Risk Pooling) กับขอบเขตความเป็นสัญญาควบคุมตามกฎหมายคุ้มครองผู้บริโภค	10
	1.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล (Chapter Summary & Conceptual Evaluation)	15
	1.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	17
	1.6 บรรณานุกรม	20
2	ทฤษฎีส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย (Insurable Interest) (ม. 863–864)	21
	2.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ เช่าซื้อรถที่ยังผ่อนไม่หมด / โอนกรรมสิทธิ์บ้านแต่ไม่ได้เปลี่ยนชื่อในกรมธรรม์—ใครคือผู้ทรงสิทธิ?	22
	2.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundation & Structural Framework of Insurable Interest)	25
	2.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ เปรียบเทียบส่วนได้เสียตามกฎหมายไทยกับระบบ Anglo-American Law และการตีความส่วนได้เสียของคู่ชีวิตเพศเดียวกัน (Marriage Equality)	31
	2.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล ผังเครือข่ายวิเคราะห์ส่วนได้เสียและโจทย์อุทธรณ์ (Summary, Analytical Network & Practical Case Studies)	36
	2.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	41

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หัวข้อย่อย (Subtopics)	หน้า
2	2.6 บรรณานุกรม	44
3	หลักสัจจะอย่างยิ่ง การเปิดเผยข้อความจริง และการบอกกล่าวสัญญาประกันภัย (ป.พ.พ. มาตรา 865-867)	45
	3.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ ผู้เอาประกันภัยปกปิดประวัติโรคความดันโลหิต ต่อมาประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต บริษัทปฏิเสธการจ่ายได้หรือไม่?	46
	3.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundations and Statutory Framework)	49
	3.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ การตอบแบบสอบถามสุขภาพทางออนไลน์, การแถลงข้อความเท็จโดยสุจริต (Innocent Misrepresentation) และภาระการพิสูจน์	53
	3.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล สรุปผังกระบวนการบอกกล่าวสัญญาและโจทย์อุทธรณ์ (Summary, Decision Tree Framework & Practical Case Studies)	57
	3.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	65
	3.6 บรรณานุกรม	67
4	สิทธิ หน้าที่ และการชดเชยค่าสินไหมทดแทนในประกันวินาศภัย (ม. 869-888)	69
	4.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ การทำประกันภัยเกินราคา (Over-insurance), การประกันภัยต่ำกว่าราคา (Under-insurance) และการประกันภัยซ้ำซ้อน (Double Insurance)	70
	4.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundations and Structural Analysis)	73
	4.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ (Critical Analysis and Academic Perspectives)	78
	4.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล สูตรคำนวณการเฉลี่ยค่าสินไหมทดแทน และแนวทางวิเคราะห์โจทย์อุทธรณ์ตามนิติวิธี IRAC	82
	4.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	87

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หัวข้อย่อย (Subtopics)	หน้า
4	4.6 บรรณานุกรม	89
5	ทฤษฎีสถิติสภาพ การรับช่วงสิทธิ และอายุความ (ป.พ.พ. มาตรา 880-882)	91
	5.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ บริษัทประกันภัยจ่ายค่าซ่อมรถแล้ว จะไปฟ้องไล่เบี้ยกับผู้ขับขี่ที่เป็นบุตรหรือลูกจ้างของผู้เอาประกันภัยได้หรือไม่?	92
	5.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundations and Structural Analysis)	95
	5.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ (Critical Analysis and Academic Perspectives)	101
	5.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล (Summary and Practical Legal Assessment)	105
	5.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	111
	5.6 บรรณานุกรม	113
6	การประกันภัยรถยนต์ ช้อยกเว้น "เมาแล้วขับ" และการวิเคราะห์ทางนิติวิทยาศาสตร์ (ป.พ.พ. ร่วมกับ ประกาศ คปภ. และแพทยสภา)	115
	6.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ เกิดอุบัติเหตุขับรถชน แต่ตรวจเลือดพบแอลกอฮอล์หลังเกิดเหตุ 4 ชั่วโมง ได้ผล 40 mg% บริษัทประกันภัยปฏิเสธจ่ายโดยอ้างว่าขณะเกิดเหตุเมาสุราได้หรือไม่?	116
	6.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย	119
	6.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ วิพากษ์พยานหลักฐานทางนิติวิทยาศาสตร์ในแนวคำพิพากษาศาลฎีกา กรณีการปฏิเสธไม่ยอมให้ตรวจเลือด/ตรวจลมหายใจ และภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof)	122
	6.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล สรุปขั้นตอนการวิเคราะห์และโจทย์อุทธรณ์การคำนวณแอลกอฮอล์ย้อนหลังเพื่อปรับบทกฎหมาย	126
	6.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	132
	6.6 บรรณานุกรม	135

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หัวข้อย่อย (Subtopics)	หน้า
7	กฎหมายประกันชีวิตและการระบุผู้รับประโยชน์ (ป.พ.พ. มาตรา 889-897)	137
	7.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ ผู้เอาประกันภัยทำประกันชีวิตระบุภริยาเป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมาหย่ากัน แล้วผู้เอาประกันภัยถูกผู้รับประโยชน์ฆ่าตาย ใครมีสิทธิในเงินเอาประกันภัย?	138
	7.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundation & Structural Analysis of Life Insurance Contracts)	141
	7.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ สิทธิของเจ้าหนี้ในการเวนคืนกรมธรรม์ประกันชีวิตเพื่อชำระหนี้	146
	7.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล สรุปผังเส้นทางเงินเอาประกันชีวิต และโจทย์ฟ้องกรณีผู้รับประโยชน์กระทำความผิด	152
	7.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	157
	7.6 บรรณานุกรม	159
8	ประกันภัยสุขภาพ ประกันอุบัติเหตุส่วนบุคคล และมาตรฐานกรมธรรม์ใหม่ (New Health Standard)	161
	8.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ บริษัทประกันภัยปฏิเสธการต่ออายุสัญญาประกันสุขภาพปีต่ออายุ (Non-renewal) หรือปรับเพิ่มเบี้ยประกันภัยรายบุคคลเนื่องจากเคลมบ่อย ทำได้หรือไม่?	162
	8.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย	165
	8.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ ความคุ้มครองการรักษาพยาบาลแบบ Telemedicine และปัญหาการตีความ "ความจำเป็นทางการแพทย์" (Medical Necessity)	172
	8.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล ตารางเปรียบเทียบมาตรฐานประกันสุขภาพเก่า กับใหม่ และการถอดบทเรียนกรณีศึกษาคำวินิจฉัยศาลคดีตัวอย่าง	178
	8.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	184

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หัวข้อย่อย (Subtopics)	หน้า
8	8.6 บรรณานุกรม	187
9	การตีความสัญญาประกันภัย ข้อสัญญาไม่เป็นธรรม และพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค	189
	9.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ ตัวอักษรข้อยกเว้นขนาดเล็กในกรมธรรม์ หรือคำศัพท์ทางเทคนิคที่คลุมเครือ ต้องตีความเข้าข้างใคร?	190
	9.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundation & Structural Analysis)	195
	9.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ การตั้งอำนาจต่อรองของผู้บริโภคผ่านกระบวนการทางศาลและการตั้งข้อสังเกตต่อข้อสัญญาจำกัดความรับผิดของบริษัทประกันภัย	200
	9.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล สรุปหลักนิติวิธีในการตีความสัญญาประกันภัย และถอดบทเรียนคำพิพากษาศาลกรณีข้อสัญญาไม่เป็นธรรม	207
	9.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	212
	9.6 บรรณานุกรม	215
10	การกำกับดูแลโดย คปภ. ระบบอนุญาตตุลาการ และนวัตกรรมประกันภัยยุคใหม่ (InsurTech & ESG)	217
	10.1 การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ เมื่อ คปภ. ออกคำสั่งแก้ไขเงื่อนไขกรมธรรม์กระทบสิทธิเดิม หรือเมื่อเกิดการเคลมผ่าน AI/Smart Contract ข้อพิพาทจะถูกชี้ขาดอย่างไร?	218
	10.2 การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundation & Structural Analysis)	224
	10.3 การตั้งคำถาม วิพากษ์ และต่อยอดวิชาการ การตรวจสอบการใช้อำนาจทางปกครองของ คปภ. (เปรียบเทียบกรณีข้อพิพาทประกันภัยโควิด-19 "เจอ จ่าย จบ") และทิศทางประกันภัยยั่งยืน (ESG Insurance)	231
	10.4 การประมวลสรุปและการประเมินผล สรุปภาพรวมโครงสร้างกำกับดูแลและถอดบทเรียนคำพิพากษาศาลเคสที่สำคัญ	236
	10.5 แบบฝึกหัดท้ายบท	242
	10.6 บรรณานุกรม	245

สารบัญ (ต่อ)

ภาคผนวก	หัวข้อย่อย (Subtopics)	หน้า
ก	ประมวลกฎหมายและตารางเปรียบเทียบข้อกฎหมาย	247
ข	ประกาศและคำสั่งสำนักงาน คปภ. ที่สำคัญ	251
ค	หลักเกณฑ์ทางนิติวิทยาศาสตร์และนิติเวชศาสตร์	254
ง	ดรชนีคำพิพากษาศาลฎีกาและคำชี้ขาดอนุญาโตตุลาการคัดสรร	258
จ	ตัวอย่างเอกสารทางกฎหมายและกรรมธรรม์จริง (Sample Legal Documents)	261
ฉ	ดรชนีค้นคำ (Subject Index) และคำศัพท์กฎหมายประกันภัย อังกฤษ-ไทย	265
ช	เฉลยแบบฝึกหัดท้ายบท	270

บทที่ 1

พื้นฐาน ทฤษฎี และลักษณะเฉพาะของสัญญาประกันภัย (ม. 861-862)

ในการดำเนินชีวิตประจำวันของมนุษย์ ทุกคนต่างต้องเผชิญหน้ากับ "ความไม่แน่นอน" (Uncertainty) และ "ภัยอันตราย" (Hazards) อยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นภัยทางธรรมชาติ อุบัติเหตุบนท้องถนน โรคภัยไข้เจ็บ ตลอดจนความเสี่ยงต่อความสูญเสียในทรัพย์สินและชีวิต ความเสี่ยงเหล่านี้หากเกิดขึ้นจริง ย่อมนำมาซึ่งภาระทางการเงินและความเสียหายอย่างมหาศาลเกินกว่าที่บุคคลเพียงคนเดียวจะแบกรับไหวได้

มนุษย์จึงได้คิดค้นกลไกในการบริหารจัดการความเสี่ยงขึ้นมา และกลไกทางเศรษฐศาสตร์และกฎหมายที่ทรงประสิทธิภาพที่สุดประการหนึ่งก็คือ "การประกันภัย" (Insurance)

ทำไมเราต้องศึกษาและเรียนรู้กฎหมายประกันภัย? คำตอบคือ การประกันภัยไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของเอกสารสัญญาหรือธุรกิจของบริษัทเอกชนเท่านั้น แต่เป็น "สถาบันทางกฎหมายและเศรษฐกิจ" ที่ทำหน้าที่กระจายความเสี่ยงของคนในสังคม โดยอาศัยหลักการถัวเฉลี่ยความเสียหาย (Risk Pooling) การเข้าใจกฎหมายประกันภัยจึงเกี่ยวข้องโดยตรงกับชีวิตประจำวัน ตั้งแต่การทำประกันภัยรถยนต์ การประกันชีวิตเพื่อคุ้มครองครอบครัว การประกันสุขภาพ ไปจนถึงการประกอบธุรกิจขนาดใหญ่ หากปราศจากระบบกฎหมายประกันภัยที่รัดกุมและเป็นธรรม ระบบเศรษฐกิจและการค้าการลงทุนย่อมไม่สามารถดำเนินไปได้อย่างมั่นคง

กฎหมายประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ 3 ลักษณะ 20 (มาตรา 861 ถึง 897) ได้วางรากฐานสำคัญในการกำกับความสัมพันธ์ระหว่าง "ผู้รับประกันภัย" และ "ผู้เอาประกันภัย" การศึกษาในบทนี้จึงเป็น "จุดเริ่มต้นและหัวใจสำคัญ" ในการปูฐานรากความคิด เพื่อให้เข้าใจว่าอะไรคือสัญญาประกันภัย เหตุใดสัญญาชนิดนี้จึงมีความพิเศษแตกต่างจากสัญญาทางแพ่งทั่วไป และทำไมกฎหมายจึงต้องเข้ามากำกับดูแลอย่างเคร่งครัด เพื่อสร้างสมดุลระหว่างเสรีภาพในการทำสัญญากับการคุ้มครองผู้บริโภคในสังคมยุคปัจจุบัน

1.1. การจุดประเด็นและตั้งโจทย์ ความแตกต่างระหว่าง "สัญญาประกันภัย" กับ "การพนันขั้นต่อ" และสัญญาประกันความเสี่ยงรูปแบบใหม่ในยุคดิจิทัล

1.1.1. โจทย์ชวนคิด สัญญาเสี่ยงโชค หรือ สัญญาบริหารความเสี่ยง?

พิจารณากรณีศึกษาเปรียบเทียบ 2 กรณีต่อไปนี้

กรณี ก นายเอก จ่ายเงินจำนวน 1,000 บาท ให้แก่นายโท โดยมีข้อตกลงว่า "หากคืนนี้ฝนตกในเขตกรุงเทพมหานคร นายโทจะต้องจ่ายเงินให้นายเอก 100,000 บาท แต่หากฝนไม่ตก เงิน 1,000 บาทจะตกเป็นของนายโท" (โดยที่นายเอกไม่ได้มีพืชผลการเกษตรหรือทรัพย์สินใด ๆ ที่จะได้รับ ความเสียหายจากฝนตก)

กรณี ข นายตรี จ่ายเงินเบี้ยประกันภัยจำนวน 1,000 บาท ให้แก่บริษัทประกันภัยแห่งหนึ่ง โดยมีข้อตกลงว่า "หากภายในระยะเวลา 1 ปี รถยนต์ของนายตรีประสบอุบัติเหตุเสียหาย บริษัทประกันภัยจะชดเชยค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงแต่ไม่เกิน 100,000 บาท แต่หากไม่เกิดอุบัติเหตุ เบี้ยประกันภัย 1,000 บาทจะตกเป็นของผู้รับประกันภัย"

หากพิจารณาเพียงรูปธรรม ทั้งสองกรณีมีความคล้ายคลึงกันคือ มีการจ่ายเงินจำนวนน้อย (1,000 บาท) เพื่อแลกกับโอกาสที่จะได้รับเงินจำนวนมาก (100,000 บาท) โดยผูกพันกับ "เหตุการณ์ในอนาคตอันไม่แน่นอน" (ฝนตก หรือ อุบัติเหตุ)

คำถามเชิงนิติวิธีที่สำคัญคือ เหตุใดในทางกฎหมาย กรณี ก จึงตกเป็นโมฆะตามนัยแห่ง ป.พ.พ. มาตรา 853 ซึ่งบัญญัติว่าการพนันขึ้นต่อหาก่อให้เกิดหนี้ไม่ ในขณะที่ กรณี ข กลับเป็น "สัญญาประกันภัย" ซึ่งเป็นสัญญาชอบด้วยกฎหมาย มีผลผูกพัน และฟ้องร้องบังคับคดีได้ตาม ป.พ.พ. มาตรา 861?

เส้นแบ่งทางกฎหมายที่แยกการพนันขึ้นต่อออกจากสัญญาประกันภัย ดังตารางที่ 1.1 ตารางเปรียบเทียบ การพนันขึ้นต่อ กับสัญญาประกันภัย

ประเด็นพิจารณา	การพนันขึ้นต่อ	สัญญาประกันภัย
1. วัตถุประสงค์ (Purpose)	สร้างความเสี่ยงขึ้นมาใหม่	โอนย้ายความเสี่ยงที่มีอยู่แล้ว
2. ส่วนได้เสีย (Interest)	ไม่มีส่วนได้เสียผูกพันกับวัตถุหรือเหตุการณ์	ต้องมีส่วนได้เสีย (ตาม ป.พ.พ. ม. 863)
3. หลักการชดเชย (Indemnity)	มุ่งหมายเอาชนะและแสวงหากำไร	ชดเชยตามความเสียหายจริง ไม่มุ่งแสวงหากำไร
4. สัจจะอย่างยิ่ง (Faith)	ต่างฝ่ายต่างถือความเสี่ยง/ปิดบังข้อมูลได้	ต้องซื่อสัตย์สุจริตอย่างยิ่ง (ตาม ป.พ.พ. ม. 865)

อาศัยหลักการสากลและหลักกฎหมายไทย 4 ประการสำคัญ

- วัตถุประสงค์ในการทำสัญญา (Purpose of Contract)** การพนันขึ้นต่อเป็นการ "สร้างความเสี่ยงขึ้นมาใหม่" (Creation of Risk) ที่แต่เดิมไม่ได้มีอยู่จริง เพื่อมุ่งหมายเอาชนะคัดจ้างและแสวงหากำไร ในทางกลับกัน สัญญาประกันภัยเป็นการ "โอนย้ายความเสี่ยงที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติหรือตามกฎหมาย" (Transfer of Pre-existing Risk) จากผู้เอาประกันภัยไปสู่ผู้รับประกันภัย
- ส่วนได้เสียในเหตุที่ประกันภัย (Insurable Interest)** การพนันขึ้นต่อ คู่สัญญาไม่มีส่วนได้เสียผูกพันกับวัตถุหรือเหตุการณ์นั้นมาก่อน การแพ้ชนะขึ้นอยู่กับโชคชะตา แต่ในสัญญาประกันภัย ผู้เอาประกันภัยต้องมี "ส่วนได้เสีย" ตาม ป.พ.พ. มาตรา 863 กล่าวคือ หากวัตถุหรือชีวิตนั้นได้รับความเสียหาย ผู้เอาประกันภัยต้องได้รับความเดือดร้อนหรือเสียหายนัยทางเศรษฐกิจหรือกฎหมาย

3. หลักการชดใช้ค่าสินไหมทดแทน (Principle of Indemnity) สัญญาประกันวินาศภัยมีเป้าหมายเพื่อ "บรรเทาความเสียหาย" ให้ผู้เอาประกันภัยกลับคืนสู่สภาวะเดิมเสมือนหนึ่งว่าไม่มีวินาศภัยเกิดขึ้น ไม่ใช่เครื่องมือในการแสวงหากำไร (No Profit from Insurance) ต่างจากการพนันซึ่งมุ่งหมายผลกำไร (Speculative Gain) เป็นหลัก
4. หลักสัจจะอย่างยั้งหรือหลักสุจริตอย่างยิ่ง (Principle of Utmost Good Faith - *Uberrimae Fidei*) สัญญาประกันภัยตั้งอยู่บนฐานความเชื่อใจกันอย่างที่สุด ซึ่งกฎหมายไทยได้รับรองหลักการนี้ไว้ใน ป.พ.พ. มาตรา 865 โดยกำหนดหน้าที่ให้ผู้เอาประกันภัยต้องเปิดเผยข้อความจริงที่เป็นสาระสำคัญ หากปิดบังหรือแถลงเท็จ สัญญาจะตกเป็นโมฆียะ ต่างจากการพนันซึ่งต่อที่คู่สัญญาไม่มีหน้าที่ต้องเปิดเผยข้อมูลใด ๆ ต่อกัน

ภาพที่ 1.1 แผนภาพเปรียบเทียบ (Infographic) แสดงความแตกต่างระหว่าง "การสร้างความเสี่ยงใหม่ (การพนัน)" กับ "การโอนย้ายความเสี่ยงเดิม (ประกันภัย)" ร่วมกับองค์ประกอบหลัก 4 ประการ เพื่อช่วยให้นักศึกษาเห็นภาพสัจพจน์ทางกฎหมายได้ทันที

ที่มา เรียบเรียงดัดแปลงโดย วีระยุทธ ลาสงยาง, 2026

1.1.2. ทำทนายความคิด สัญญาประกันความเสี่ยงรูปแบบใหม่ในยุคดิจิทัล (Emerging Digital Risks)

ในยุคเศรษฐกิจดิจิทัล รูปแบบของสัญญาและการโอนความเสี่ยงได้วิวัฒนาการไปไกลกว่าขอบเขตดั้งเดิมของ ป.พ.พ. ตัวอย่างเช่น

- 👤 **Parametric Insurance (การประกันภัยแบบตรรกะ)** การประกันภัยพืชผลทางเกษตรหรือภัยธรรมชาติที่เงื่อนไขการจ่ายเงินไม่ได้อิงจาก "การลงพื้นที่สำรวจความ

เสียหายจริง" แต่จ่ายเงินตามจำนวนที่ตกลงไว้ทันทีเมื่อ "ค่าธรรมเนียมน้ำฝน ความเร็วลม หรือความรุนแรงของแผ่นดินไหว" จากระบบดาวเทียมถึงเกณฑ์ที่กำหนดในกรมธรรม์

Smart Contracts & Decentralized Insurance (DeFi Cover) การโอนความเสี่ยงจากการถูกแฮกระบบบล็อกเชน ซึ่งประมวลผลและจ่ายเงินคุ้มครองอัตโนมัติด้วยโค้ดคอมพิวเตอร์ผ่านระบบกระจายศูนย์ โดยปราศจากองค์กรที่เป็นนิติบุคคล ผู้รับประกันภัยตามรูปแบบพหุนัยดั้งเดิม

วิเคราะห์ประเด็นข้อความคิดทางกฎหมาย (Legal Analysis)

1. **มิติประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ป.พ.พ.)** แม้ ป.พ.พ. มาตรา 861 จะใช้คำว่า "บุคคลคนหนึ่ง" ซึ่งตามหลักนิติวิธีไทยย่อมหมายความว่าบุคคลธรรมดาและนิติบุคคลก็ตาม แต่การเกิดขึ้นของ Smart Contract ที่ทำงานอัตโนมัติบนระบบบล็อกเชนแบบไม่มีองค์กรควบคุม (DAO - Decentralized Autonomous Organization) ทำให้เกิดปัญหาสำคัญว่า "ใครคือคู่สัญญาผู้รับประกันภัย" หากเกิดข้อพิพาทขึ้น การที่ไม่สามารถระบุตัวตนบุคคลตามกฎหมายได้ ย่อมส่งผลกระทบต่อสภาพบังคับและการฟ้องร้องบังคับคดีในชั้นศาล
2. **มิติการกำกับดูแลการประกอบธุรกิจ (Regulatory Law)** แม้ ป.พ.พ. มิได้กำหนดให้ผู้รับประกันภัยต้องเป็นนิติบุคคล แต่การประกอบธุรกิจประกันภัยในเชิงพาณิชย์ในประเทศไทยอยู่ภายใต้การกำกับของกฎหมายเฉพาะ ได้แก่ พระราชบัญญัติประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 และ พระราชบัญญัติประกันชีวิต พ.ศ. 2535 ซึ่งกำหนดให้ผู้ประกอบธุรกิจประกันภัยต้องจัดตั้งในรูปแบบ "บริษัทจำกัด" หรือ "บริษัทมหาชนจำกัด" และต้องได้รับใบอนุญาตจากสำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.) เท่านั้น การดำเนินธุรกรรมโอนย้ายความเสี่ยงรูปแบบใหม่ที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายเฉพาะดังกล่าว จึงอาจมีความผิดทางอาญาและขัดต่อความสงบเรียบร้อยของประชาชน

1.2. การปูฐานรากและโครงสร้างทางกฎหมาย (Legal Foundation & Structural Framework)

หลังจากที่เราได้เห็นภาพรวมและเส้นแบ่งทางกฎหมายระหว่างสัญญาประกันภัยกับการพนันขั้นต่อไปในหัวข้อ 1.1 แล้ว ในหัวข้อนี้เราจะมาเจาะลึก "โครงสร้างและอัตลักษณ์ทางกฎหมาย" ของสัญญาประกันภัยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อวางรากฐานความคิดให้นักศึกษาเข้าใจว่า สัญญาชนิดนี้ก่อรูปขึ้นมาจากองค์ประกอบใด มีการจัดประเภทอย่างไร และมีลักษณะเฉพาะตัวอะไรที่ทำให้แตกต่างจากสัญญาทางแพ่งทั่วไป

1.2.1. วิเคราะห์องค์ประกอบตามมาตรา 861 (Deconstruction of Section 861)

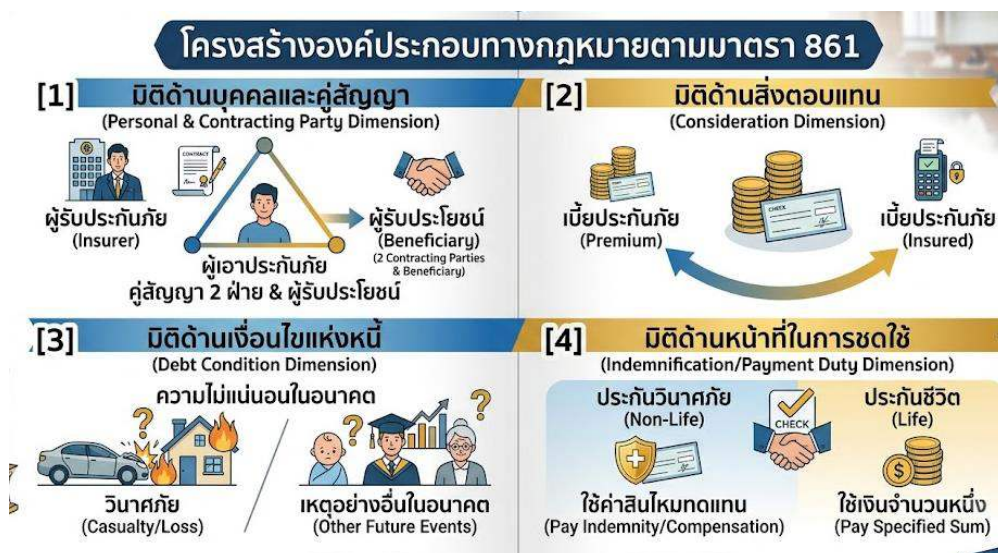
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 861 บัญญัติว่า

"อันว่าสัญญาประกันภัยนั้น คือสัญญาซึ่งบุคคลคนหนึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทน หรือใช้เงินจำนวนหนึ่งให้ในกรณีวินาศภัยหากมีขึ้น หรือในเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญา และในการนี้บุคคลอีกคนหนึ่งตกลงจะส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย"

เมื่อนำบทบัญญัติดังกล่าวมาวิเคราะห์ตามโครงสร้างทางนิติวิธีแบบเคร่งครัด จะพบว่าสัญญาประกันภัยประกอบด้วย องค์ประกอบหลักตามตัวบท 3 ประการ ซึ่งเป็นรากฐานแห่งหนึ่ง ได้แก่

1. บุคคลฝ่ายผู้รับประกันภัย ตกลงจะ "ใช้ค่าสินไหมทดแทน" หรือ "ใช้เงินจำนวนหนึ่งให้"
2. เหตุการณ์อันไม่แน่นอนในอนาคต ในกรณี "วินาศภัยหากมีขึ้น" หรือ "ในเหตุอย่างอื่นในอนาคตดังได้ระบุไว้ในสัญญา"
3. บุคคลฝ่ายผู้เอาประกันภัย ตกลงจะ "ส่งเงินซึ่งเรียกว่า เบี้ยประกันภัย"

เพื่อให้ผู้ศึกษามองเห็นภาพความสัมพันธ์ทางกฎหมายและบุคคลที่เกี่ยวข้องอย่างชัดเจนในทางปฏิบัติ เราสามารถนำองค์ประกอบหลักทั้ง 3 ประการข้างต้น มาขยายความออกเป็น 4 มิติสำคัญ ดังภาพที่ 1.2

ภาพที่ 1.2 แสดงโครงสร้างองค์ประกอบทางกฎหมายตามมาตรา 861

ที่มา เรียบเรียงดัดแปลงโดย วีระยุทธ ลาสังยาง, 2026

(1) มิติด้านบุคคลและคู่สัญญา (The Parties and Actors)

สัญญาประกันภัยเป็นนิติกรรมสองฝ่าย (Bilateral Contract) ระหว่างคู่สัญญา 2 ฝ่าย แต่ในโครงสร้างความสัมพันธ์อาจเกี่ยวข้องกับบุคคลสำคัญ 3 ฝ่าย (ซึ่งมาตรา 862 ได้นิยามศัพท์รองรับไว้) ได้แก่

- 👤 **ผู้รับประกันภัย (Insurer)** บุคคลฝ่ายซึ่งตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนหรือใช้เงินจำนวนหนึ่ง (ตาม ม. 862 (1)) ทั้งนี้ ในเชิงการประกอบธุรกิจพาณิชย์ กฎหมายเฉพาะ (พ.ร.บ. ประกัน

วินาศภัย พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. ประกันชีวิต พ.ศ. 2535) บังคับให้ต้องเป็นบริษัทจำกัดหรือบริษัทมหาชนจำกัดที่ได้รับใบอนุญาตเท่านั้น

 ผู้เอาประกันภัย (Insured) บุคคลฝ่ายซึ่งตกลงจะส่งเบี้ยประกันภัย (ตาม ม. 862 (2)) และต้องเป็นผู้มี "ส่วนได้เสีย" ในเหตุที่ประกันภัยไว้ตามมาตรา 863

 ผู้รับประโยชน์ (Beneficiary) บุคคลผู้จะพึงได้รับค่าสินไหมทดแทน หรือรับจำนวนเงินอันจะใช้ (ตาม ม. 862 (3)) ซึ่งอาจเป็นบุคคลคนเดียวกับผู้เอาประกันภัย หรือเป็นบุคคลภายนอกก็ได้

กรณีศึกษาชวนคิด (เคสตัวอย่าง)

นาย ก ทำสัญญาประกันชีวิตตนเองกับบริษัทประกันภัย ข โดยระบุให้นางสาว ค (ภริยา) เป็นผู้รับประโยชน์

 ประเด็นชี้ชัด สัญญาฉบับนี้มีคู่สัญญาเพียง 2 ฝ่าย คือ นาย ก (ผู้เอาประกันภัย) และ บริษัท ข (ผู้รับประกันภัย) ส่วน นางสาว ค เป็นเพียง "บุคคลภายนอกผู้รับประโยชน์" มิใช่คู่สัญญา นาย ก จึงยังมีสิทธิเปลี่ยนแปลงตัวผู้รับประโยชน์ได้ตามมาตรา 891 (เว้นแต่จะเข้าข้อยกเว้นตามมาตรา 891 วรรคสอง เช่น นาย ก ได้ส่งมอบกรมธรรม์ให้นางสาว ค ไปแล้ว และนางสาว ค ได้บอกกล่าวเป็นหนังสือไปยังบริษัทประกันภัยแล้วว่าเธอเอาประโยชน์แห่งสัญญานั้น)

(2) มิติด้านสิ่งตอบแทน เบี้ยประกันภัย (Premium)

เบี้ยประกันภัย คือ เงินที่ผู้เอาประกันภัยตกลงจะส่งให้แก่ผู้รับประกันภัย เพื่อตอบแทนการที่ผู้รับประกันภัยยอมแบกรับความเสี่ยงภัยไว้

 ความสำคัญทางกฎหมาย เบี้ยประกันภัยเป็นสิ่งตอบแทนที่ทำให้สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาต่างตอบแทน หากไม่มีข้อตกลงเรื่องเบี้ยประกันภัย สัญญานั้นจะไม่ใช่สัญญาประกันภัยตามมาตรา 861

 ข้อสังเกต กฎหมายไม่ได้บังคับว่าเบี้ยประกันภัยต้องชำระทันทีในวันทำสัญญา การตกลงว่าจะส่งเบี้ยประกันภัยก็เพียงพอที่จะทำให้สัญญาเกิดสมบูรณ์แล้ว ทั้งนี้ ตามมาตรา 864 หากภยานั้นได้สิ้นไปก่อนเริ่มความคุ้มครอง ผู้เอาประกันภัยย่อมมีสิทธิขอด้วยกฎหมายที่จะขอปลดปล่อยภาระเบี้ยประกันภัยได้ตามสัดส่วน

(3) มิติด้านเงื่อนไขแห่งหนี้ วินาศภัย หรือ เหตุอย่างอื่นในอนาคตก

หัวใจของสัญญาประกันภัยคือ สภาพแห่งหนี้ผูกพันอยู่กับ "เหตุการณ์ในอนาคตก" (Fortuitous Event / Contingency)

- **กรณีประกันวินาศภัย** เหตุุนั้นคือ "วินาศภัย" (ความเสียหายอย่างใด ๆ ซึ่งจะพ้นวิสัยจะกะประมาณได้ตาม ม. 869) ซึ่ง "ไม่แน่นอนว่าจะเกิดขึ้นหรือไม่"
- **กรณีประกันชีวิต** เหตุุนั้นคือ "การมรณะ หรือ การทรงชีพอยู่" แม้ความตายจะเป็นเรื่องแน่นอนว่าจะต้องเกิดขึ้นแก่ทุกคน แต่ "เวลาที่เสียชีวิต" นั้นเป็นสิ่งที่ไม่แน่นอนในอนาคต

กรณีศึกษาชวนคิด (เคสตัวอย่าง)

นาย เอ รู้ว่าบ้านของตนถูกไฟไหม้เสียหายไปแล้วเมื่อคืน ต่อมาเช้าวันนี้ นาย เอ จึงรีบไปทำสัญญาประกันอัคคีภัยบ้านหลังดังกล่าวกับบริษัทประกันภัย โดยปกปิดข้อเท็จจริง

- **ประเด็นชี้ชัด** สัญญานี้ไม่มีผลผูกพันบังคับได้ เพราะขาดองค์ประกอบสำคัญตามมาตรา 861 เนื่องจากภัยนั้น "ไม่ได้เป็นเหตุการณ์ในอนาคตอีกต่อไป" (ภัยเกิดขึ้นและสิ้นสุดลงแล้วก่อนทำสัญญา)

(4) มิติด้านหน้าที่ในการชดใช้ การใช้ค่าสินไหมทดแทน กับ การใช้เงินจำนวนหนึ่ง

มาตรา 861 ได้แบ่งลักษณะหน้าที่ในการชดใช้ของผู้รับประกันภัยออกเป็น 2 รูปแบบอย่างชัดเจน

1. "การใช้ค่าสินไหมทดแทน" (Indemnity) ใช้สำหรับ **ประกันวินาศภัย** โดยชดใช้ตามความเสียหายที่เกิดขึ้นจริง แต่ไม่เกินจำนวนเงินที่เอาประกันภัยไว้ (เพื่อบรรเทาความเสียหาย ไม่ใช่เพื่อแสวงหากำไร)
2. "การใช้เงินจำนวนหนึ่ง" (Non-Indemnity / Contingent Sum) ใช้สำหรับ **ประกันชีวิต** โดยจ่ายเงินจำนวนแน่นอนตามที่ตกลงไว้ในสัญญาเมื่อเกิดเหตุ (เนื่องจากคุณค่าแห่งชีวิตและร่างกายของมนุษย์ไม่สามารถไม่อาจประเมินเป็นตัวเงินที่แท้จริงได้)

1.2.2. การจัดประเภทสัญญาประกันภัยตามโครงสร้างประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 862 จะเป็นเพียงบทนิยามศัพท์ของบุคคลในสัญญาประกันภัย แต่เมื่อพิจารณาโครงสร้างการจัดวางของ ลักษณะ 20 ประกันภัย (มาตรา 861 ถึง 897) ประกอบกับลักษณะการชดใช้ตามมาตรา 861 ดังภาพที่ 1.3 จะพบว่ากฎหมายได้จัดหมวดหมู่และแบ่งประเภทของสัญญาประกันภัยออกเป็น 2 ประเภทใหญ่

(1) ประกันวินาศภัย (Casualty / Property & Liability Insurance)

อยู่ในบังคับของ **หมวด 2 (มาตรา 869 ถึง 888)** หมายถึง สัญญาประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยตกลงจะใช้ค่าสินไหมทดแทนเพื่อความเสียหายอันจะพ้นวิสัยจะกะประมาณได้ (ม. 869) คู่ครองทั้ง

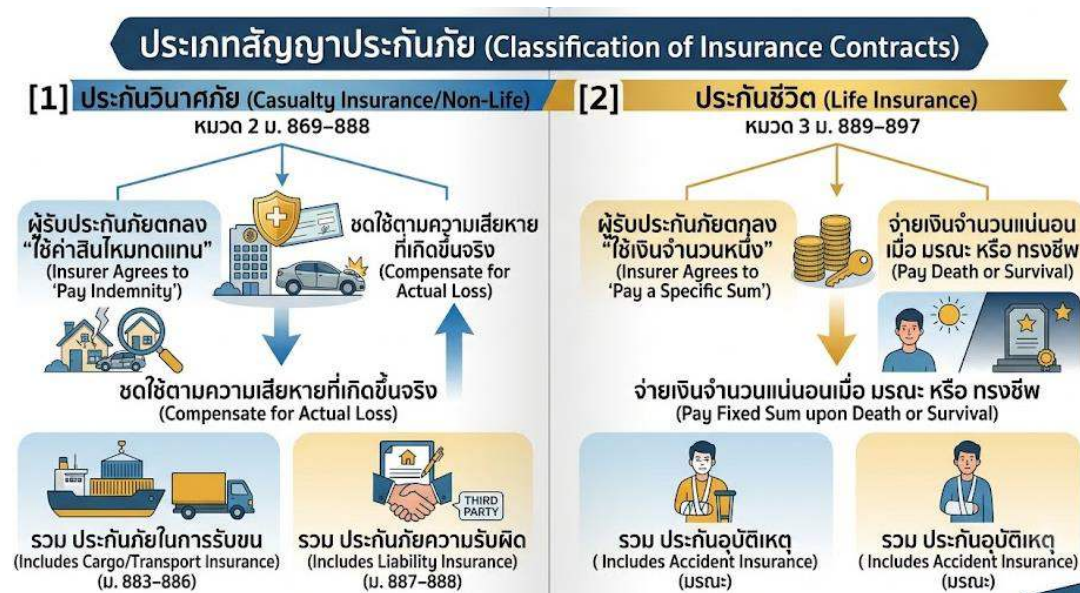
- วินาศภัยในทรัพย์สิน (เช่น อัคคีภัย และรถยนต์ตัวรถ)
- ประกันภัยในการรับขน (ม. 883-886)

- ประกันภัยความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอก (ม. 887-888)

(2) ประกันชีวิต (Life Insurance)

อยู่ในบังคับของ **หมวด 3 (มาตรา 889 ถึง 897)** หมายถึง สัญญาประกันภัยที่ผู้รับประกันภัยตกลงจะจ่ายเงินจำนวนหนึ่งให้แก่ผู้เอาประกันภัยหรือผู้รับประโยชน์ ในเมื่อผู้เอาประกันภัยหรือบุคคลที่ถูกเอาประกันชีวิตได้ตายลง หรือยังทรงชีพอยู่ตามเวลาที่กำหนด

 ข้อสังเกต สัญญาประกันอุบัติเหตุหรือประกันสุขภาพ หากมีการตกลงจ่ายเงินจำนวนหนึ่งเมื่อมีกรณีเกิดขึ้น ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยประกันชีวิตมาบังคับใช้ แต่หากเป็นการชดเชยค่ารักษาพยาบาลตามจริง จะมีลักษณะเป็นประกันวินาศภัย

ภาพที่ 1.3 แสดงประเภทสัญญาประกันภัย

ที่มา เรียบเรียงดัดแปลงโดย วีระยุทธ ลาสังยาง, 2026

1.2.3. ลักษณะเฉพาะทางกฎหมายของสัญญาประกันภัย (Legal Characteristics)

สัญญาประกันภัยมีอัตลักษณ์ทางกฎหมายที่พิเศษแตกต่างจากสัญญาทางแพ่งทั่วไป 3 ประการสำคัญ

(1) เป็นสัญญาต่างตอบแทนมีเงื่อนไข (Conditional Bilateral Contract)

- ความต่างตอบแทน ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่ส่งเบี้ยประกันภัย ส่วนผู้รับประกันภัยมีหน้าที่แบกรับความเสี่ยงและใช้ค่าสินไหมทดแทน/จ่ายเงินจำนวนหนึ่ง

- **ความมีเงื่อนไข** หน้าที่ในการชดใช้ของผู้รับประกันภัยเป็นหนี้ที่มีเงื่อนไขบังคับก่อน คือ จะเกิดขึ้นและบังคับได้ต่อเมื่อ "เกิดวินาศภัยหรือเหตุการณ์ที่ระบุไว้ในสัญญา" เท่านั้น หากตลอดอายุสัญญาไม่เกิดเหตุขึ้นเลย ผู้รับประกันภัยก็ไม่ต้องชดใช้ และผู้เอาประกันภัยจะเรียกเบี้ยประกันภัยคืนไม่ได้

(2) เป็นสัญญาสุจริตอย่างยิ่ง (Principle of Utmost Good Faith - *Uberrimae Fidei*)

สัญญาประกันภัยตั้งอยู่บนฐานความเชื่อใจกันอย่างที่สุดยิ่งกว่าสัญญาทางแพ่งทั่วไป เนื่องจากผู้รับประกันภัยไม่อาจทราบสภาพความเสี่ยงภัยที่แท้จริงได้เลย หากผู้เอาประกันภัยไม่แสดงความจริง

- กฎหมายจึงกำหนด **หน้าที่เปิดเผยข้อความจริง (Duty of Disclosure)** ตามมาตรา 865 หากปกปิดข้อความจริงหรือแถลงเท็จ สัญญาจะตกเป็น **โมฆียะ** ทันที
- **ข้อยกเว้น** ทั้งนี้ มาตรา 866 ได้กำหนดข้อยกเว้นเพื่อคุ้มครองผู้เอาประกันภัยไว้ว่า หากผู้รับประกันภัยได้รู้อยู่แล้วถึงข้อความจริงนั้น หรือควรจะรู้หากใช้ความระมัดระวังดังจะพึงคาดหมายได้แต่วิสามัญแห่งตน สัญญานั้นย่อมสมบูรณ์ ผู้รับประกันภัยจะบอกกล่าวไม่ได้

(3) เป็นสัญญาที่ต้องมีหลักฐานเป็นหนังสือจึงจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ (Formality under Section 867)

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 867 วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า

"อันสัญญาประกันภัยนั้น ถ้ามิได้มีหลักฐานเป็นหนังสืออย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบหรือลายมือชื่อตัวแทนของฝ่ายนั้นเป็นสำคัญ ท่านว่าจะฟ้องร้องบังคับคดีหาได้ไม่"

- **ไม่ใช่ "แบบ" ของนิติกรรม** สัญญาประกันภัยเกิดสมบูรณ์ทันทีที่คู่สัญญา "ตกลงกัน" (Consensual Contract)
- **แต่เป็น "เงื่อนไขในการฟ้องร้องบังคับคดี"** หากเกิดเหตุขึ้น แต่ผู้เอาประกันภัยไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ (เช่น กรมธรรม์ประกันภัย หรือใบรับเงินเบี้ยประกันภัย) ที่ลงลายมือชื่อฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบมาแสดง ศาลย่อมไม่อาจบังคับคดีให้ได้

ภาพที่ 1.4 สรุปโครงสร้างลักษณะเฉพาะของสัญญาประกันภัย

ที่มา เรียบเรียงดัดแปลงโดย วีระยุทธ ลาสงยาง, 2026

1.3.1. เจาะลึกทฤษฎีการเฉลี่ยความเสี่ยง (Risk Pooling Theory) ในมิตินิติเศรษฐศาสตร์

ในทางนิติเศรษฐศาสตร์ (Law and Economics) สัญญาประกันภัยไม่ได้เป็นเพียงเรื่องของคนสองคนตกลงกัน แต่ผู้รับประกันภัยทำหน้าที่เป็น “ผู้จัดการกองทุนเฉลี่ยความเสี่ยง” (Risk Pool Manager)

ภาพที่ 1.5 แสดงกลไกทฤษฎีการเฉลี่ยความเสี่ยง

ที่มา เรียบเรียงดัดแปลงโดย วีระยุทธ ลาสงยาง, 2026

การที่ระบบการเฉลี่ยความเสี่ยงจะดำรงอยู่ได้ ผู้รับประกันภัยจำเป็นต้องอาศัยหลักการทางสถิติและคณิตศาสตร์ประกันภัย (Actuarial Science) ได้แก่ "กฎว่าด้วยจำนวนมาก" (Law of Large Numbers) ยังมีผู้เอาประกันภัยเข้าร่วมกองทุนมากเท่าใด การคาดการณ์โอกาสเกิดความเสียหายก็ยิ่งแม่นยำมากขึ้นเท่านั้น

ความขัดแย้งเชิงทฤษฎีที่นักกฎหมายต้องมองเห็น

1. **ความต้องการความแน่นอนของกองทุน** ผู้รับประกันภัยต้อง คำนวณเบี้ยประกันภัย และกำหนดช้อยกเว้นความคุ้มครองอย่างเคร่งครัด เพื่อป้องกันไม่ให้กองทุนเฉลี่ยความเสี่ยงล้มละลาย (หากจ่ายสินไหมชัวะะ กองทุนพัง คนอื่นในระบบก็จะไม่ได้รับความคุ้มครอง)
2. **ความคาดหวังของผู้บริโภค** ผู้เอาประกันภัยจ่ายเงินซื้อ “ความอุ่นใจ” เมื่อเกิดเหตุขึ้น ย่อมคาดหวังว่าจะได้รับการชดใช้ความเสียหายอย่างบริบูรณ์ ไม่ใช่โดนปฏิเสธด้วยข้อความตัวอักษรเล็ก ๆ ในกรมธรรม์

ตรงนี้เองคือ "จุดแตกหัก" ที่นำไปสู่ข้อพิพาทในศาลนับแสนคดี!

1.3.2. การปะทะกันของค่านิยม “เสรีภาพในการทำสัญญา” กับ “การคุ้มครองผู้บริโภค”

ในอดีต กฎหมายแพ่งดั้งเดิมยึดถือทฤษฎีเจตนาและเสรีภาพในการทำสัญญาอย่างสุดโต่ง โดยเชื่อว่า “บุคคลย่อมยึดถือพันธสัญญาที่ตนตกลงไว้” (Pacta Sunt Servanda)

แต่ในความเป็นจริงของสัญญาประกันภัย สัญญาฉบับนี้เป็น “สัญญาสำเร็จรูป” (Standard Form Contract) ที่บริษัทประกันภัยพิมพ์ข้อความและเงื่อนไขขบร้อยข้อเตรียมไว้ล่วงหน้า ผู้เอาประกันภัยมีหน้าที่เพียงแค “เซ็นชื่อยอมรับ หรือไมก็เดินออกไป” (Take it or Leave it) โดยไม่มีอำนาจต่อรองตัวอักษรแม้แต่ตัวเดียว!

เพื่อสร้างความเป็นธรรม รัฐจึงต้องใช้นวัตกรรมทางกฎหมายเข้ามาควบคุมสัญญาประกันภัยในฐานะ “สัญญาควบคุม” (Regulated Contract) ไว้ดังนี้

1) การปรับใช้ พ.ร.บ. ว่าด้วยข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม พ.ศ. 2540

เมื่อข้อตกลงในกรมธรรม์ประกันภัยเข้าข่ายเป็น “ข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม” ตามบทนิยามในมาตรา 4 วรรคหนึ่ง ผลทางกฎหมายคือ ข้อสัญญานั้นจะไม่มีผลบังคับ เว้นแต่ศาลจะเห็นสมควรกำหนดให้มีผลบังคับได้เพียงเท่าที่เป็นธรรมและพอสมควรแก่เหตุตามมาตรา 5

ข้อสังเกตทางวิชาการ แม้ พ.ร.บ. ฉบับนี้จะนำมาใช้ควบคุมเงื่อนไขและช้อยกเว้นในกรมธรรม์ได้ แต่ตามมาตรา 4 วรรคสอง ได้บัญญัติช้อยกเว้นไว้ว่า มิให้ใช้บังคับแก่ข้อตกลงเกี่ยวกับข้อกำหนดอันเป็นสาระสำคัญของสัญญา เช่น ราคาหรือเบี้ยประกันภัย หรือข้อกำหนดที่กฎหมายอื่นได้บัญญัติไว้โดยเฉพาะแล้ว

2) การกระบวนพิจารณา "คดีผู้บริโภค" ตาม พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551

เมื่อข้อพิพาทประกันภัยถูกจัดประเภทเป็น "คดีผู้บริโภค" ตามมาตรา 3 แห่ง พ.ร.บ. วิธีพิจารณาคดีผู้บริโภค พ.ศ. 2551 ผู้เอาประกันภัยจะได้รับความคุ้มครองเชิงกระบวนการอาทิ

- การสนับสนุนเชิงกระบวนการ การมีเจ้าพนักงานคดีช่วยเหลือผู้บริโภคในการจัดทำคำฟ้องและดำเนินคดี (มาตรา 4)
- ความรวดเร็วและประหยัด กระบวนพิจารณาที่รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม โดยได้รับการยกเว้นค่าธรรมเนียมศาลในการฟ้องคดี (มาตรา 6 และมาตรา 18)
- การคุ้มครองชั่วคราว สิทธิในการยื่นคำร้องขอให้ศาลมีคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวก่อนพิพากษา

หมายเหตุเชิงนิติวิธี ในส่วนของภาระการพิสูจน์ (Burden of Proof) คดีผู้บริโภคยังคงยึดหลักทั่วไปตาม ป.วิ.พ. มาตรา 84/1 คือ "ผู้ใดกล่าวอ้าง ผู้นั้นมีภาระพิสูจน์" เว้นแต่เป็นข้อเท็จจริงเกี่ยวกับการผลิต การออกแบบ หรือการให้บริการที่อยู่ในความรู้อยู่เห็น โดยเฉพาะของฝ่ายผู้ประกอบการ ศาลจึงจะกำหนดให้ฝ่ายผู้ประกอบการเป็นผู้พิสูจน์ตามมาตรา 29

3) การตีความสัญญาตาม ป.พ.พ. มาตรา 368

หากเงื่อนไขหรือข้อยกเว้นในกรมธรรม์มีความหมายคลุมเครือ ตีความได้หลายทาง หลักกฎหมายไทยตาม ป.พ.พ. มาตรา 368 กำหนดให้ตีความตามเจตนาอันแท้จริงโดยพิจารณาถึงพิธีกรรมและความสุจริต ซึ่งแนวคำพิพากษาศาลฎีกาได้วางบรรทัดฐานให้ตีความไปในทางที่เป็นคุณแก่ฝ่ายผู้เอาประกันภัย (ซึ่งสอดคล้องกับหลัก *Contra Proferentem* ในระบบกฎหมายเปรียบเทียบสากล)

4) การกำกับดูแลเชิงป้องกันโดย สำนักงาน คปภ.

บทบาทการคุ้มครองไม่ได้เกิดขึ้นเฉพาะตอนมีคดีในศาล แต่ คปภ. ใช้อำนาจตาม พ.ร.บ. ประกันวินาศภัย พ.ศ. 2535 และ พ.ร.บ. ประกันชีวิต พ.ศ. 2535 ในการกำหนดและให้ความเห็นชอบ "แบบและข้อความในกรมธรรม์ประกันภัย" ล่วงหน้า ก่อนที่บริษัทประกันภัยจะนำออกเสนอขายแก่ประชาชน เพื่อป้องกันไม่ให้มีข้อสัญญาที่เอื้อเอียงหรือเอาเปรียบประชาชนตั้งแต่ต้น

1.3.3. ตั้งคำถามและวิพากษ์ "เมื่อระบบคุ้มครองผู้บริโภค เข้าไปสั่นคลอนเสถียรภาพของกองทุน เฉลี่ยความเสี่ยง?"

อาจารย์อยากให้นักศึกษาลองสวมหมวกสองใบ แล้ววิเคราะห์ประเด็นวิพากษ์เชิงลึกข้อนี้ ร่วมกัน

ชวนคิดวิพากษ์ (Critical Discussion Topic)

หากศาลตีความขยายความคุ้มครองให้แก่ผู้เอาประกันภัยรายหนึ่งอย่างกว้างขวางมากเกินไป โดยอ้างหลักการคุ้มครองผู้บริโภค ทั้ง ๆ ที่ข้อเท็จจริงผู้เอาประกันภัยรายนั้นมีพฤติกรรมประมาทอย่าง ร้ายแรง หรือไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไขเพื่อความปลอดภัย... ผลกระทบที่แท้จริงจะตกอยู่กับใคร?

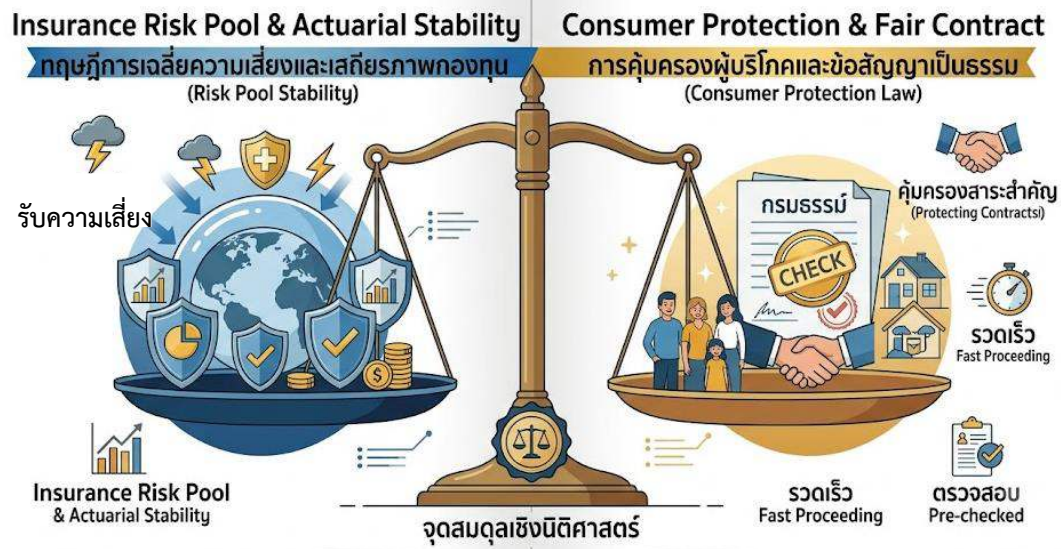
มิติตอบคำถามเชิงวิพากษ์ (Analytical Perspectives)

- มุมมองด้านการคุ้มครองรายบุคคล ผู้เอาประกันภัยรายนั้นได้รับเงินชดเชย ได้รับความ ยุติธรรม และได้รับการปกป้องจากสัญญาคดโกงของบริษัทเอกชนขนาดใหญ่
- มุมมองด้านทฤษฎีการเฉลี่ยความเสี่ยง (Risk Pooling System) เมื่อบริษัทประกันภัยต้อง จ่ายค่าสินไหมทดแทนในกรณีที่ไม่ควรจ่าย (Moral Hazard) ผลขาดทุนนั้นจะถูกนำไปคิด คำนวณเป็นต้นทุนกองทุน และในที่สุด บริษัทประกันภัยก็จำเป็นต้อง "ปรับเพิ่มอัตราเบี้ย ประกันภัยสูงขึ้นกับผู้เอาประกันภัยทุกคนในสังคม"

นั่นหมายความว่า "ผู้เอาประกันภัยสุจริตคนอื่น ๆ ในสังคม กลับต้องร่วมรับภาระจ่ายเบี้ย ประกันแพงขึ้น เพื่อไปชดเชยให้แก่ผู้เอาประกันภัยที่ไม่รักษาวินัย!"

นี่คือ "สภาวะกลืนไม่เข้าคายไม่ออก" (Dilemma) ทางกฎหมายประกันภัยยุคใหม่ การคุ้มครอง ผู้บริโภคที่คุ้มครองจนล้นเกิน (Over-protection) อาจกลับกลายเป็นตัวทำลายกลไกการเฉลี่ยความ เสี่ยงและสร้างภาระให้แก่ผู้บริโภคคนอื่นในสังคมโดยไม่รู้ตัว

ดังนั้นดุลยภาพที่แท้จริงของกฎหมายประกันภัย จึงไม่ใช่การ "เข้าข้างผู้บริโภคสุดตัว" หรือ "เข้าข้างบริษัทประกันภัย" แต่คือ "การรักษาความสมบูรณ์ของกองทุนเฉลี่ยความเสี่ยง (Risk Pool Integrity) ควบคู่ไปกับการคุ้มครองความเป็นธรรมเชิงสัญญา" นั่นเอง

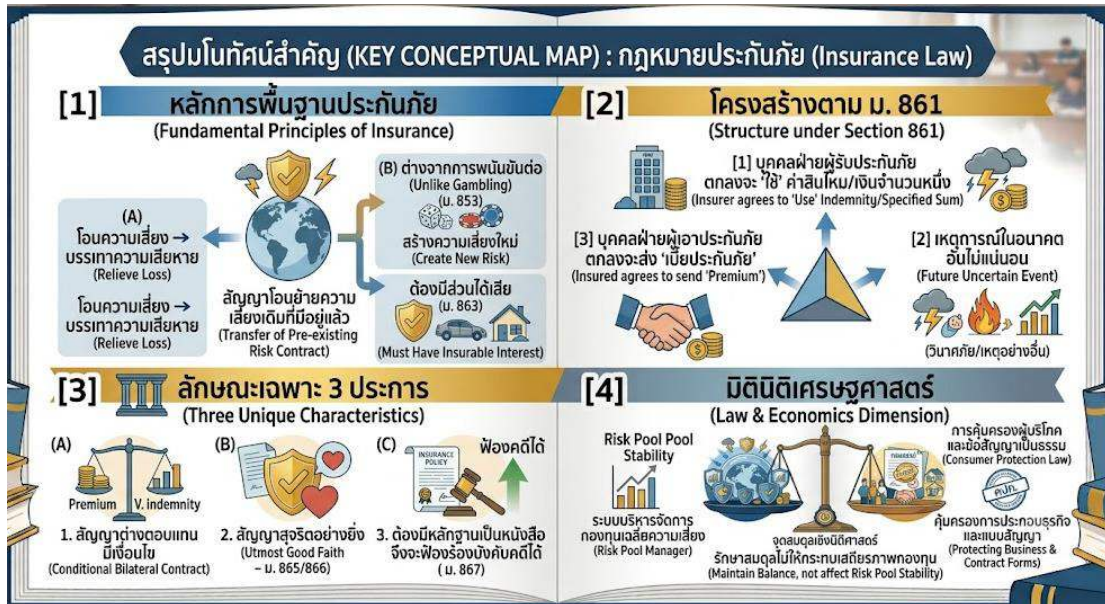
ภาพที่ 1.6 ภาพเปรียบเทียบตราซึ่งความยุติธรรม(Balancing Scale) โดยฝั่งหนึ่งคือ "ทฤษฎีการเฉลี่ยความเสี่ยงและเสถียรภาพกองทุน (Risk Pool Stability)" และอีกฝั่งหนึ่งคือ "การคุ้มครองผู้บริโภคและข้อสัญญาเป็นธรรม (Consumer Protection Law)"

ที่มา: เรียบเรียงดัดแปลงโดย วีระยุทธ ลาสงยาง, 2026

1.4. การประมวลสรุปและการประเมินผล (Chapter Summary & Conceptual Evaluation)

1.4.1. การประมวลสรุปสาระสำคัญประจำบท (Summary of Key Principles)

ในบทที่ 1 นี้ เราได้วางรากฐานทางกฎหมายประกันภัยไว้ **4 มิติหลัก** ซึ่งนักศึกษาต้องยึดไว้เป็นแม่แบบในการศึกษากฎหมายประกันภัยในบทต่อ ๆ ไป ดังภาพที่ 1.7

ภาพที่ 1.7 ภาพสรุปโน้ตสำคัญของกฎหมายประกันภัย

ที่มา เรียบเรียงดัดแปลงโดย วีระยุทธ ลาสงยาง, 2026

1.4.2. ชุดโจทย์วินิจฉัยข้อความคิดเพื่อการประเมินผล (Conceptual Diagnostic Questions)

ชุดโจทย์วินิจฉัยข้อความคิดนี้ ออกแบบมาเพื่อทดสอบ "ความเข้าใจในหลักการ" (Conceptual Understanding) ของนักศึกษา มิใช่เพียงการท่องจำตัวบท แต่มุ่งวัดความสามารถในการแยกแยะมโนทัศน์ทางกฎหมายที่คาบเกี่ยวกัน

โจทย์ข้อความคิดที่ 1 มิติแห่งสัญญาเสี่ยงโชค

คำถาม สัญญาประกันชีวิตชนิดสะสมทรัพย์ (Endowment) ซึ่งกำหนดว่า “หากผู้เอาประกันภัยมีชีวิตอยู่จนอายุครบ 60 ปี ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินคืนให้ 1,000,000 บาท” ถือว่าผูกพันกับ “เหตุการณ์ในอนาคตอันไม่แน่นอน” ตามมาตรา 861 หรือไม่? ในเมื่อวันเวลาที่ผู้เอาประกันภัยจะอายุครบ 60 ปีนั้น เป็นเรื่องวันที่ปฏิทินระบุไว้อย่างแน่นอนอยู่แล้ว?

แนวการประเมินและเฉลยข้อความคิด

เป็น สัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 เพราะสิ่งที่ "ไม่แน่นอน" ไม่ใช่วันที่ตามปฏิทิน แต่คือ "สถานะการทรงชีพอยู่จนถึงวันนั้น" ของผู้เอาประกันภัย ความไม่แน่นอนในอนาคตคือ *ผู้เอาประกันภัยจะมีชีวิตอยู่ถึงอายุ 60 ปีหรือไม่* สัญญานี้จึงตกอยู่ภายใต้บทบัญญัติว่าด้วยประกันชีวิต (ม. 862 ประกอบ ม. 889) ขอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่สัญญาเสี่ยงโชคหรือการพนันขั้นต่อไป

โจทย์ข้อความคิดที่ 2 แบบแห่งนิติกรรม กับ หลักฐานการฟ้องร้อง

คำถาม นาย ก ทำสัญญาประกันภัยรถยนต์กับบริษัท ข ผ่านโทรศัพท์ (Tele-marketing) และได้ตกลงชำระเบี้ยประกันภัยผ่านบัตรเครดิตเรียบร้อยแล้ว ต่อมาอีก 2 ชั่วโมง รถยนต์ของนาย ก ประสบอุบัติเหตุ โดยที่บริษัท ข ยังไม่ได้ออกกรมธรรม์หรือเอกสารใด ๆ ส่งมาให้ นาย ก เลย คำถาม คือ สัญญาประกันภัยเกิดขึ้นและสมบูรณ์แล้วหรือยัง? และนาย ก จะสามารถฟ้องบังคับให้บริษัท ข ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนได้หรือไม่?

แนวการประเมินและเฉลยข้อความคิด

1. **การเกิดและความสมบูรณ์ของสัญญา** สัญญาประกันภัยเป็นสัญญาข้อเสนอคำสนอง เสนอตรงกัน (Consensual Contract) ไม่ใช่สัญญาที่มี "แบบ" (Formality) ตามกฎหมาย สัญญาประกันภัยจึง **เกิดขึ้นและมีผลสมบูรณ์แล้ว** ตั้งแต่วันที่ที่ตกลงกันทางโทรศัพท์
2. **นิติการฟ้องร้องบังคับคดีตามมาตรา 867** แม้สัญญาจะสมบูรณ์ แต่หากเกิดข้อพิพาท และต้องฟ้องคดีในศาล มาตรา 867 วรรคหนึ่ง กำหนดว่าต้องมี *"หลักฐานเป็นหนังสือ อย่างใดอย่างหนึ่งลงลายมือชื่อฝ่ายที่ต้องรับผิดชอบ"* ดังนั้น หากนาย ก ไม่มีหลักฐานเป็นหนังสือ (เช่น สลิปการตัดบัตรเครดิตที่มีข้อความระบุการประกันภัย หรือข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ที่ได้มีการแปลงสภาพให้อยู่ในรูปของหนังสือตามพระราชบัญญัติว่าด้วยธุรกรรมทางอิเล็กทรอนิกส์ พ.ศ. 2544) นาย ก ย่อมไม่อาจฟ้องร้องบังคับคดีในศาลได้

โจทย์ข้อความคิดที่ 3 ขอบเขตของคำว่า "ใช้ค่าสินไหมทดแทน" กับ "ใช้เงินจำนวนหนึ่ง"

คำถาม สัญญาประกันภัยอุบัติเหตุฉบับหนึ่ง ตกลงว่า *"หากผู้เอาประกันภัยได้รับอุบัติเหตุจนกระดูกแขนแตก ผู้รับประกันภัยจะจ่ายเงินชดเชยให้ทันที 50,000 บาท โดยผู้เอาประกันภัยไม่ต้องนำใบเสร็จรับเงินค่ารักษาพยาบาลมาแสดง"* สัญญาข้อนี้มีลักษณะเป็น *"การใช้ค่าสินไหมทดแทน"* หรือ *"การใช้เงินจำนวนหนึ่ง"*?

แนวการประเมินและเฉลยข้อความคิด

มีลักษณะเป็น *"การใช้เงินจำนวนหนึ่ง"* (Non-Indemnity / Contingent Sum) ตามมาตรา 861 เพราะไม่ได้อิงกับความเสียหายที่เกิดขึ้นจริงตามใบเสร็จค่ารักษาพยาบาล แต่มุ่งจ่ายเงินจำนวนแน่นอนที่ตกลงกันไว้ล่วงหน้าเมื่อเกิดเหตุการณ์ตามเงื่อนไข (อันมีลักษณะเป็นประกันอุบัติเหตุ)

ที่อยู่ในบังคับของบทบัญญัติว่าด้วยประกันชีวิตตามมาตรา 862 วรรคสาม) มิใช่การชดใช้ค่าสินไหมทดแทนตามความเสียหายจริง

1.5. แบบฝึกหัดท้ายบท (End-of-Chapter Exercises & Practice Cases)

โจทย์กรณีศึกษาที่ 1 สัญญาเสี่ยงโชคกับการโอนความเสี่ยงในการค้าระหว่างประเทศ

ข้อเท็จจริง (Scenario)

บริษัท ไทยเอ็กซ์พอร์ต จำกัด ได้ตกลงทำสัญญาประกันภัยขนส่งสินค้าทางทะเลกับบริษัท คัมครองภัย จำกัด (มหาชน) เพื่อคุ้มครองความเสียหายของข้าวหอมมะลิจำนวน 1,000 ตันที่จะส่งออกไปยังประเทศสิงคโปร์ ในขณะเดียวกัน นายเดชา ซึ่งเป็นนักลงทุนอิสระและไม่ได้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการค้าข้าวของบริษัท ไทยเอ็กซ์พอร์ต จำกัด ได้เห็นข่าวสภาพอากาศแปรปรวนในมหาสมุทร จึงได้ไปทำสัญญาประกันภัยกับบริษัท คัมครองภัย จำกัด (มหาชน) อีกฉบับหนึ่ง โดยระบุวัตถุประสงค์ที่ประกันภัยเป็นข้าวหอมมะลิล็อตเดียวกันของบริษัท ไทยเอ็กซ์พอร์ต จำกัด และได้ชำระเบี้ยประกันภัยเรียบร้อยแล้ว ต่อมาเกิดเรืออัปปางทำให้ข้าวหอมมะลิเสียหายทั้งหมด ทั้งบริษัท ไทยเอ็กซ์พอร์ต จำกัด และนายเดชา ต่างยื่นคำร้องขอรับค่าสินไหมทดแทน แต่บริษัท คัมครองภัย จำกัด (มหาชน) ปฏิเสธการจ่ายค่าสินไหมทดแทนให้นายเดชา โดยอ้างว่าสัญญาระหว่างบริษัทกับนายเดชา ไม่มีผลผูกพันบังคับได้ ส่วนสัญญาของบริษัท ไทยเอ็กซ์พอร์ต จำกัด บริษัทเกี่ยวข้องโดยอ้างว่าเป็นภัยธรรมชาติ

ประเด็นคำถาม (Questions)

1. สัญญาประกันภัยระหว่าง นายเดชา กับ บริษัท คัมครองภัย จำกัด (มหาชน) มีผลสมบูรณ์และบังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่? บริษัทประกันภัยมีสิทธิปฏิเสธการจ่ายค่าสินไหมทดแทนแก่นายเดชาหรือไม่?
2. บริษัท ไทยเอ็กซ์พอร์ต จำกัด มีสิทธิเรียกร้องให้บริษัท คัมครองภัย จำกัด (มหาชน) ชดใช้ค่าสินไหมทดแทนสำหรับข้าวหอมมะลิที่เสียหายได้หรือไม่ เพียงใด?

โจทย์กรณีศึกษาที่ 2 ข้อพิพาทการประกันภัยทางโทรศัพท์ (Tele-marketing) และหลักฐานเป็นหนังสือ

ข้อเท็จจริง (Scenario)

นางสาวรินดา ได้รับโทรศัพท์จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายขายของบริษัท ประกันภัยมั่นคง จำกัด เสนอขายประกันภัยอุบัติเหตุส่วนบุคคล นางสาวรินดาตกลงทำสัญญาผ่านทางโทรศัพท์และให้ยินยอมตัดเบี้ยประกันภัยผ่านบัตรเครดิตจำนวน 12,000 บาททันที โดยเจ้าหน้าที่แจ้งว่าจะจัดส่งกรมธรรม์

ประกันภัยไปให้ภายใน 15 วัน วันรุ่งขึ้น นางสาวรินดาประสบอุบัติเหตุรถล้มขาหัก ต้องเข้ารับการรักษายาบาลเป็นเงิน 40,000 บาท จึงได้โทรศัพท์แจ้งบริษัทประกันภัย แต่บริษัทปฏิเสธการจ่ายโดยอ้างว่า "กรมธรรม์ยังไม่ได้จัดทำและยังไม่มีการลงนามโดยผู้มีอำนาจ สัญญายังไม่เกิดขึ้น และนางสาวรินดาก็ไม่มีเอกสารกรมธรรม์มาแสดงในฐานะหลักฐานเป็นหนังสือตามมาตรา 867"

ประเด็นคำถาม (Questions)

1. สัญญาประกันภัยระหว่าง นางสาวรินดา กับ บริษัท ประกันภัยมั่นคง จำกัด เกิดขึ้นและมีผลสมบูรณ์ทางกฎหมายแล้วหรือยัง?
2. ในเมื่อนางสาวรินดา ยังไม่ได้รับกรมธรรม์ประกันภัย นางสาวรินดาจะสามารถอ้างอิงหลักฐานใดเพื่อฟ้องร้องบังคับคดีให้บริษัทประกันภัยชดใช้เงินค่ารักษายาบาลตาม ป.พ.พ. มาตรา 867 ได้หรือไม่?

โจทย์กรณีศึกษาที่ 3 สัญญาประกันสุขภาพแบบมาตรฐานใหม่ กับการปฏิเสธการต่ออายุสัญญา

ข้อเท็จจริง (Scenario)

นายวิชัย ได้ทำสัญญาประกันภัยสุขภาพแบบมาตรฐานใหม่ (New Health Standard) กับ บริษัท ประกันสุขภาพไทย จำกัด ต่อเนื่องมาเป็นเวลา 3 ปี โดยไม่เคยปกปิดประวัติสุขภาพ ในปีที่ 3 นายวิชัยตรวจพบว่าเป็นโรคหลอดเลือดหัวใจและต้องเข้ารับการผ่าตัด ทำให้มีการเคลมค่ารักษายาบาลเป็นเงิน 500,000 บาท เมื่อครบกำหนดต่ออายุสัญญาปีที่ 4 บริษัทประกันภัยได้ส่งหนังสือแจ้ง "ไม่ต่ออายุสัญญา (Non-renewal)" โดยอ้างว่า นายวิชัยเป็นผู้บริโภคที่มีอัตราการเคลมสูง (High Risk) และอ้างข้อตกลงในกรมธรรม์ข้อหนึ่งที่เขียนว่า "บริษัททรงไว้ซึ่งสิทธิที่จะปฏิเสธการต่ออายุสัญญาในปีถัดไปได้โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล"

ประเด็นคำถาม (Questions)

1. ข้อตกลงในกรมธรรม์ที่ให้สิทธิบริษัทประกันภัยปฏิเสธการต่ออายุสัญญาได้โดยไม่ต้องแจ้งเหตุผล มีผลบังคับได้ตามกฎหมายหรือไม่?
2. นายวิชัยสามารถนำหลักกฎหมายเรื่องสัญญาควบคุม กฎหมายข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรม และกระบวนการคดีผู้บริโภค มาใช้คุ้มครองสิทธิของตนเพื่อให้บริษัทประกันภัยต่ออายุสัญญาได้อย่างไร?

โจทย์กรณีศึกษาที่ 4 สิทธิในเงินเอาประกันชีวิตและการเปลี่ยนตัวผู้รับประโยชน์**ข้อเท็จจริง (Scenario)**

นายเกรียงเดช ทำสัญญาประกันชีวิตตนเองกับบริษัท ชีวิตมั่นคง จำกัด วงเงินคุ้มครอง 2,000,000 บาท โดยระบุให้นางสมศรี (ภริยาที่จดทะเบียนสมรส) เป็นผู้รับประโยชน์ ต่อมา นายเกรียงเดชและนางสมศรีได้จดทะเบียนหย่ากัน นายเกรียงเดชจึงได้ทำหนังสือแจ้งไปยังบริษัทประกันภัยเพื่อขอเปลี่ยนตัวผู้รับประโยชน์เป็น นางสาวอนงค์ (บุตรสาว) แต่ยังไม่ได้ส่งมอบเล่มกรมธรรม์ไปแก้ไข ต่อมานายเกรียงเดชประสบอุบัติเหตุเสียชีวิต ทั้งนางสมศรี (อดีตภริยา) และนางสาวอนงค์ (บุตรสาว) ต่างนำหลักฐานมายื่นขอรับเงินเอาประกันชีวิต 2,000,000 บาท

ประเด็นคำถาม (Questions)

1. เงินเอาประกันชีวิตจำนวน 2,000,000 บาท ถือเป็นทรัพย์สินมรดกของนายเกรียงเดชหรือไม่?
2. การเปลี่ยนตัวผู้รับประโยชน์จากนางสมศรีเป็นนางสาวอนงค์ มีผลสมบูรณ์ตามกฎหมายหรือไม่ และบริษัทประกันภัยต้องจ่ายเงินเอาประกันชีวิตให้แก่ผู้ใด?

โจทย์กรณีศึกษาที่ 5 นวัตกรรม Parametric Insurance กับข้อจำกัดเรื่องการสำรวจความเสียหายจริง**ข้อเท็จจริง (Scenario)**

กลุ่มเกษตรกรสวนทุเรียน ได้เข้าทำสัญญา "ประกันภัยธรรมชาติความแรงลม" (Parametric Windstorm Insurance) กับบริษัท ประกันภัยการเกษตร จำกัด โดยมีข้อตกลงว่า "หากกระบับดาวเทียมตรวจวัดความเร็วลมในพื้นที่สวนทุเรียนเกินกว่า 80 กิโลเมตร/ชั่วโมง บริษัทจะโอนเงินชดเชยให้ทันทีไร่ละ 20,000 บาท โดยไม่ต้องลงพื้นที่สำรวจความเสียหาย" ต่อมาเกิดพายุใหญ่ ดาวเทียมตรวจวัดความเร็วลมได้ 85 กิโลเมตร/ชั่วโมง บริษัทประกันภัยจึงโอนเงินชดเชยให้แก่กลุ่มเกษตรกรตามสัญญา แต่กรมสรรพากรและผู้สอบบัญชีตั้งข้อสงสัยว่า สัญญานี้มิใช่สัญญาประกันภัยตามมาตรา 861 เพราะไม่มีการประเมินความเสียหายจริง (Indemnity) แต่มีลักษณะเป็นสัญญาเสี่ยงโชคจากค่าดัชนีดาวเทียม

ประเด็นคำถาม (Questions)

1. สัญญาประกันภัยแบบดัชนี (Parametric Insurance) มีลักษณะเป็นสัญญาประกันภัยที่ขอบด้วยกฎหมายตาม ป.พ.พ. มาตรา 861 หรือเป็นสัญญาเสี่ยงโชค/การพนันขั้นต่อ?
2. การชดเชยเงินตามค่าดัชนีโดยไม่ต้องสำรวจความเสียหายจริง สามารถปรับเข้ากับหลัก "การใช้ค่าสินไหมทดแทน" ตามกฎหมายไทยได้อย่างไร?

1.6. บรรณานุกรมประจำบทที่ 1

1. จิตติ ดิงศภทิพย์. (2553). *ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 10). กองผู้ช่วยผู้พิพากษาศาลฎีกา.
2. ไชยยศ เหมะรัชตะ. (2559). *ลักษณะเฉพาะของสัญญาประกันภัยและนิติวิธีในการตีความกรมธรรม์*. สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
3. ดวงเด่น นาคสีหราช. (2562). *กฎหมายคุ้มครองผู้บริโภคกับการควบคุมข้อสัญญาที่ไม่เป็นธรรมในธุรกิจประกันภัย*. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 48(3), 412-435.
4. โสภณ รัตนากร. (2558). *คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สำนักพิมพ์นิติบรรณาการ.
5. วิศิษฐ์ วิศิษฐ์สรอรรถ. (2561). *นิติเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์ การจัดสรรความเสี่ยงและภาระทางกฎหมายในสัญญาสำเร็จรูป*. สำนักงานกิจการยุติธรรม กระทรวงยุติธรรม.
6. ศาลฎีกา. (2563). *ประมวลคำพิพากษาศาลฎีกาแผนกคดีผู้บริโภคเรื่องข้อยกเว้นความรับผิดตามกรมธรรม์ประกันภัย*. กองสารนิเทศและประชาสัมพันธ์ สำนักงานศาลยุติธรรม.
7. สำนักงานคณะกรรมการกำกับและส่งเสริมการประกอบธุรกิจประกันภัย (คปภ.). (2564). *ประกาศ คปภ. เรื่อง มาตรฐานของกรมธรรม์ประกันภัยสุขภาพแบบใหม่ (New Health Standard) สำหรับบริษัทประกันชีวิตและบริษัทประกันวินาศภัย*. ราชกิจจานุเบกษา.
8. สุธา วิสฤตพิชญ์. (2561). *กฎหมายว่าด้วยประกันภัย* (พิมพ์ครั้งที่ 12). สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
9. สุเมธ จานเพชร. (2560). *ปัญหาการรับฟังพยานหลักฐานสื่ออิเล็กทรอนิกส์ในสัญญาประกันภัยทางโทรศัพท์ตามกฎหมายไทย*. วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 6(1), 89-112.
10. อานนท์ มาสกล.[และคณะ]. (2565). *การประยุกต์ใช้ประกันภัยดรรชนี (Parametric Insurance) เพื่อการบริหารจัดการความเสี่ยงภาคเกษตรกรรมไทย*. วารสารเศรษฐศาสตร์และนโยบายสาธารณะ, 13(2), 45-68.
11. Birds, J. (2022). *Birds' Modern Insurance Law* (12th ed.). Sweet & Maxwell.
12. Clarke, M. A. (2020). *The Law of Insurance Contracts* (8th ed.). Informa Law from Routledge.
13. Dorsett, S., & Shaun, S. (2019). *The Principle of Utmost Good Faith in Insurance Law Historical Foundations and Modern Developments*. Oxford University Press.
14. Jerry, R. H., & Richmond, D. R. (2018). *Understanding Insurance Law* (6th ed.). Carolina Academic Press.
15. MacGillivray, E. J., & Parkington, M. (2021). *MacGillivray on Insurance Law* (15th ed.). Sweet & Maxwell.